

СЕКРЕТНИЙ ЗАПОВІТ - НОВА ПРАВОВА КОНСТРУКЦІЯ В СУЧАСНОМУ ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

Поліщук Н.В., студент ННПП НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри цивільно-правових дисциплін ННПП НАВС *Залізняк В.А.*

Інститут секретного заповіту - принципово нова правова конструкція в сучасному цивільному праві. Не була вона відома і дореволюційному законодавцеві. Водночас норми цивільних кодексів багатьох країн Європи (Франції, Іспанії, Італії, Угорщини) вже протягом тривалого часу надають можливість спадкодавцеві розпорядитися своїм майном на випадок смерті шляхом складання секретного (таємного або закритого) заповіту.

Зважаючи на певну неадаптованість до вітчизняних правових традицій, він не отримав широкого застосування на практиці. Попри загалом схвальну ідею законодавця щодо розширення прав за рахунок надання додаткових гарантій збереження таємниці заповіту, даний інститут не позбавлений недоліків.

Особливість секретного заповіту у тому, що нотаріус, який посвідчує такий заповіт, не має можливості ознайомитися зі змістом. Оскільки статтею 1249 Цивільного кодексу прямо не передбачена форма такого заповіту, то вважається, що він підпорядковується загальним нормам про форму та зміст заповітів, які передбачені цим кодексом. Посвідчити такий заповіт має право лише нотаріус.

Передусім проблематичною у контексті чинного ЦК видається можливість вчинення секретного заповіту особою, яка у зв'язку з хворобою або фізичною вадою не може або не вміє писати. У ч. 4 ст. 207 ЦК записано: «Якщо фізична особа у зв'язку з хворобою або фізичною вадою не може підписатися власноручно, за її дорученням текст правочину у її присутності підписує інша особа». Причому підпис іншої особи на тексті правочину, що посвідчується нотаріально, повинен бути засвідчений нотаріусом із зазначенням причин неможливості його самостійного підписання [1].

Специфіка секретного заповіту, зрозуміло, значно ускладнює застосування даних вимог. Перш за все, одним із складних теоретико - прикладних питань є можливість підписання тексту секретного заповіту іншою особою. Власне, правова природа даного заповідального розпорядження таку можливість виключає. Втім, у правильності даного

висновку засумніватися змушують ряд положень чинного законодавства.

Суттєвим є і те, що ні ЦК, ні Інструкція про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України [4] не містять чіткої позиції щодо обов'язковості складання ологографічного (власноручного) секретного заповіту. Так, російське цивільне законодавство (ст. 1126) зобов'язує дотримуватися даної вимоги під загрозою недійсності закритого заповіту. Відтак закономірно виникає питання: чи допускається складання секретного заповіту машинописним способом? По суті, індиферентне ставлення вітчизняного законодавця до даної проблеми не мало б вагомої юридичної значимості, якби не спірні питання, що можуть виникнути на практиці. Зрозуміло, в умовах складання тексту заповіту не у присутності нотаріуса значно зменшується можливість довести авторство заповідача, а надто тоді, коли останній при цьому послуговується лише технічними засобами. За таких умов пропонується передбачити можливість складання заповіту у формі відео - чи звукозапису в якості винятку для осіб з обмеженими фізичними можливостями [5, с. 153].

Нарешті, відкритим залишається питання стосовно правової природи секретного заповіту. Зокрема, Ю. О. Заїка доводить, що укладання секретного заповіту спростовує імперативну вимогу щодо нотаріальної форми заповіту, оскільки нотаріус вчиняє посвідчувальний напис на конверті, який передається йому на зберігання, відтак, - не посвідчує правочин, а вчиняє нотаріальну дію, суть якої полягає лише в прийманні на зберігання документу, тобто, фактично законодавець визнає дійсними заповіти, складені у простій письмовій формі [6, с. 14]. Погоджуючись із даним твердженням, приходимо до висновку, що нотаріальне засвідчення підпису сторонньої особи на тексті секретного заповіту зовсім необов'язкове. Резюмуючи викладене, необхідно констатувати необхідність подолання окреслених прогалин та недоліків правового регулювання складання секретного заповіту.

Список використаних джерел:

1.	Цивільний кодекс України
[Електронний ресурс]:
Шп://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/435-15	
2.	Заїка Ю. О. Посвідчення «Секретного заповіту» / Юрій Заїка // Підприємництво, господарство і право. - 2002. - № 1. - С. 42-47.	
3.	Інструкція про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, затверджена Наказом Міністерства юстиції України від 03.03.2004 № 20/5 // Офіційний вісник України. - 2004. - № 15.	
4.	Рябоюн Є. О Проблеми правового регулювання інституту секретних заповітів за новим Цивільним кодексом України / Євген Рябоюн // Вісник Київського національного університету імені Т. Шевченка Юридичні науки. - 2004. - № 56-59. - С. 151-154.	
5.	Заїка Ю. О. Становлення і розвиток спадкового права України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук: спец. 12.00.03 - «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / Ю. О. Заїка - К., 2007. - 25 с.	